

УДК 130.2 + 78.087.68

ХУДОЖНЯ РЕАЛІЗАЦІЯ АРХЕТИПУ ПЕРЕРОДЖЕННЯ : ПОГЛЯД КРІЗЬ ПРИЗМУ ЖИТТЯ МІТУ (НА ПРИКЛАДІ ХОРОВОГО ЖАНРУ ЩЕДРІВКИ)

Ганна Кухарик – педагог циклової комісії викладачів хорового диригування,
КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, Луцьк
<https://orcid.org/0009-0001-3952-304X>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi49.861>
hkukharyk@lpc.ukr.education

Обґрунтовується модель художньої реалізації архетипу Переродження у житті міту в хоровій музиці другої пол. XX – поч. XXI століть на прикладі жанру щедрівки. Поданий аналіз окремих творів (Л. Дичко, А. Авдієвського, М. Шведа), які є промовистими ілюстраціями різних граней архетипу Переродження у трактуванні К. Г. Юнга. Стверджується, що архетип Переродження реалізується в хоровій щедрівці через звернення до прадавніх, первинно-релігійних витоків, що твориться як оригінальними – фольклорними музично-поетичними формулами, так і сучасним авторським відтворенням семантики зустрічі нового року як нового життя. Представлено твори, в яких утілено різні форми юнгівського архетипу Переродження: метемпсихоз, відродження, трансформацію особистості, непряме переродження.

Ключові слова: міт, архетип Переродження, українська хорова музика, щедрівка.

Постановка проблеми. Розуміння міту як архетипізованого тексту культури, дуальність «мітологія» – «культура» знайшли достатньо широке висвітлення у сучасній українській гуманітаристиці, попередній аналіз чого дав можливість вирізнити певні ідеї, цікаві у контексті представленого дискурсу, присвяченого проблемі художньої реалізації архетипу Переродження крізь призму життя міту.

Міт є скарбницею моделей для національного мислення і поведінки, сформованих з архетипів і міфологем, в яких заковані одвічні сенси. Одним із таких архетипів є Переродження, що розмаїтим чином реалізується в різних етнічних світоглядних картинах, зокрема – українській. Аналіз календарно-обрядового фольклору у контексті річного циклу показує, що найбільш яскраво Переродження проявляється у концепціях свят, приурочених до чотирьох головних астрономічних явищ, – його різні грані його сенсу вбачаються у різдвяній (зимове сонцестояння, Коляда), великодній (весняне рівнодення, Ярило), купальській (літнє сонцестояння, Купало) та осінній (осіннє рівнодення, Світовид та Овсень) первинно-релігійній семантиці. Протягом тисячоліть панування християнської традиції більшість прадавніх сенсів, передусім зимового і весняного свят як символів початку року, було адаптовано у нових концепціях, що, в результаті, дало приклади релігійного дуалізму, найбільш яскраво притаманного для східного варіанту християнства, та відобразилося у чисельних прикладах музичного фольклору.

У сучасну добу життя міту про Переродження різні семантичні площини вказаного архетипу зреалізувалося в низці музичних творів академічної традиції. Наприклад, мітологічний символ кола річного Переродження втілений у кантаті «Чотири пори року» та «Сонячне коло» Л. Дичко та ін., весняна звичаєвість показана у «Веснянках» М. Лисенка, опері «Зима і весна» Л. Дичко, кантаті «Весна» М. Скорика, ініціація в купальському обряді показана у фольк-операх «Ятранські ігри» І. Шамо та «Цвіт папороті» («Купало») Є. Станковича, хорі «Купайло» В. Тиможинського, образ Світовиди як символ повноти буття – в опері «Золотий обруч» Б. Лятошинського та ін. Найбільше розповсюдження отримали жанри колядки і щедрівки з символікою народження нового Сонця – Ісуса Христа та весняним, а згодом – зимовим щедруванням на новий багатий рік, широко представлені в українській хоровій музиці у вигляді хорових обробок та авторських творів. Таким чином, постала проблема осмислення первинних сенсів, пов'язаних із реалізацією архетипу Переродження у житті міту, на вказаному музичному матеріалі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Задекларована проблематики потребувала створення вагової джерельної бази, ключовими аспектами якої стали поняття «міт» та «архетип Переродження». Насамперед, вирізняємо дослідження «Сакральний театр у генезі театральних систем» О. Клековкіна [6], в якому, у проєкції на мистецтво, окреслюється співвідношення поняття «архетип» з «амплуа», «герой», «персонаж», «актант» і деякими іншими, які, на думку вченого, кореспондують із юнгівським архетипом та являють собою клас понять, які в одну велику функцію об'єднують різні ролі, як, наприклад, союзник, суперник та ін. [7; 102]. Із інших наукових розвідок українських учених вирізняємо наступні ідеї: міт має аналогії з музикою, є основою її формування та розвитку, у свою чергу музика є засобом вираження і трансформації міту, а в єдиній цілісності, у взаємозв'язку і єдності вони трактуються як засадничі компоненти культури, сприяють її постійним динамічним трансформаціям і збагаченням (О. Колесник [8]). Міт і музика є фундаментальною знаковою системою, що має силу суттєвості та маніпулятивного

впливу, оснований на контрасті архетипових опозицій, варіативній повторювальності архетипу-зразка і безпосередності та універсальності звернення до емоцій, а відтак – зумовлює свідомість, мислення, світогляд, цінності людини та суспільства (О. Рочняк) [10]. Це також ідея про дворівневу структуру колективного несвідомого, яке є континуумом із точками відліку «універсальне» та «етнічно-специфічне» (Ю. Мединська [9]) та ін.

Теорія міту в її окремих гранях знайшла відображення в українському музикознавстві. Так, в одній з найбільш показових праць із цієї точки зору – дослідженні О. Рощенко [11], – міт трактується як «система заповнених архетипів», що виконують три головні функції, а саме трансцендентну, медіативну і сакралізуючу, що демонструється на прикладі музичної творчості епохи романтизму. Структура міту бачиться як така, в якій принцип будови світового дерева поєднаний з спіралеподібністю. У цій структурі є три шари, в яких функціонують відповідні структури: архетипи як «передбуття» змістообразів міту – у нижньому прошарку, мітеми в їхньому розвитку як «буття» змістообразів – у центральному, мітологемами як «інобуття прототипів» – у вищому [11; 6]. Цікавим і потрібним у контексті нашого дослідження є пояснення авторкою сутності понять «архетип» та «мітологема». Архетип трактується як «роз-горнутий» образ, в якому зосереджена початкова фаза становлення першої ідеї. Натомість мітологема називається одиницею міту, його символічною структурою, вона є ідеєю, «з-горнутим образом» або «змістообразом» зі з-горнутою семантикою, «абсолютною парадигмою», ім'я якої ототожнене з її функцією та яка забезпечує зв'язок міту зі сферами його подальшого побутування, у тому числі мистецтвом, а відтак – «фіксує» кінцеву фазу у житті першої ідеї [11; 6].

Серед інших праць, присвячених певним аспектам відображення мітології в музиці, вирізнямо дослідження Н. Гречухи, в якому на основі аналізу хорової спадщини Л. Дичко та Ю. Алжнева обґрунтовано явище неомітологізму крізь призму художньо-стилістичного бачення. Наукове опрацювання хорових творів неомітологічного змісту пропонується здійснювати за їхніми структурно-семантичними рівнями, серед яких називаються програмний, образний, жанровий, композиційно-драматургічний і музично-виражальний [1]. Ці структурно-семантичні рівні та особливості відображення на них мітологічного змісту є основою аналізу втілення архетипного мислення в музиці. Ідеї, дотичні до вказаних, висувуються у праці Х. Казимирів [4] та ін.

Проблема архетипного мислення підіймалася в українському музикознавстві у працях М. Севериної [12], В. Драганчук-Кашаюк [2, 3, 5] та інших вчених, чийі ідеї безпосередньо вплинули на підхід до аналізу музичних творів у даному дослідженні.

Мета статті – обґрунтувати модель художньої реалізації архетипу Переродження у житті міту в хоровій музиці другої пол. ХХ – поч. ХХІ століть на прикладі жанру щедрівки.

Виклад основного матеріалу. Аналіз основних джерел із проблематики статті показав, що буття міту протікає між трьома головними координатами – архетипом, мітемою і мітологою, де у першій координаті подається найбільш узагальнене, схематичне трактування ідеї, в останній – її розвиток у різноманітних мітологіях, релігіях, мистецтвах тощо.

Одним із важливих елементів світового міту є архетип Переродження. Звернення до теорії колективного безсвідомого К. Г. Юнга, стрижнем якої є поняття архетипу, дало можливість трактування цього явища наступним чином: «це пояснювальний опис платонівського *εἶδος*... таке означення... коли йдеться про колективно-несвідомі змісти, окреслює прадавні або, точніше кажучи, первісні типи, тобто споконвічні загальні образи» [14; 13]. Апелюючи до первісної людини, К. Г. Юнг, по суті, протрактував архетипи як «психологічні інстинкти», які передаються спадково поряд з інстинктами біологічними, як *закладену природою програму психологічної реакції* (на протипагу домінуючій свого часу теорії *tabula rasa*) та, відповідно, подальших дій людини у тій чи іншій ситуації.

К. Г. Юнг розглядав дві групи таких явищ колективного мислення: до першої належать архетипи індивідуалізації, що складають взаємодоповнюючі пари протилежностей – це *Персона* і *Тінь*, *Анімус* і *Аніма*, *Самість* і *Бог*; *другу групу складають архетипи трансформації*, вони пов'язуються із шляхами і засобами такої трансформації, до яких належить і Переродження.

Відповідно до теорії К. Г. Юнга, вказаний архетип має п'ять основних форм, кожна з яких є вищою відносно попередньої: метемпсихоз або «переселення душ», коли життя проходить лише раз через різні тілесні існування; реінкарнація, коли при перевтіленні зберігається особистість, що має доступ до пам'яті; воскресіння, що передбачає відновлення людського тіла після смерті з можливістю воскресіння духовного тіла; відродження – індивідуальне оновлення, зцілення та виправлення в рамках власного життя, або трансформація (трансмутація) особистості; непряме переродження, що відбувається тоді, коли особа бере участь у певному зовнішньому процесі перетворення або є його свідком певного перевтілення (наприклад, під час релігійного обряду) [15].

Отже, які «психологічні інстинкти» – тобто, яка сутність архетипу Переродження, – закладена у

щедрівках, що функціонують у сучасній українській хоровій музиці? Для відповіді на це питання на даному етапі дослідження звернемося до вибраних творів із метою виявлення основних семантичних і стилістичних рис втілення архетипу Переродження, що певним чином розвивається у процесі життя міту, а в результаті – й визначення моделі функціонування вказаного архетипу у хоровому жанрі щедрівки.

Проаналізувавши чисельні приклади реалізації жанру щедрівки у хоровій творчості українських композиторів другої пол. XX – поч. XXI століть, у даному контексті запропонуємо розглянути окремі твори, які, на нашу думку, є промовистими ілюстраціями різних граней архетипу Переродження у трактуванні К. Г. Юнга.

Одним із перших яскравих творів вказаного жанру, що розвиває традицію «нової фольклорної хвилі» як у змістовому, так і стилістичному аспектах, є *«Щедрівка» Л. Дичко на поетичний текст С. Жупанина з кантати «Барвінок» (1980 р.) для дитячого хору та симфонічного оркестру*. Увесь цикл продовжує жанрову лінію дитячих кантат, започатковану у творах «Сонячне коло» на вірші Д. Чередниченка (1975 р.), «Здрастуй, новий добрий день» (1976 р.) та «Весна» (1976 р.) на вірші Є. Авдієнка. У вказаній *«Щедрівці»* співставляються різнохарактерні і різностильові епізоди, що у сукупності формують яскраве дійство. Це поліфонізовані епізоди на *motmotando* у крайніх розділах форми (інтродукція і кода), що містять секундові «нанізування» звуків за звукорядом *Fis-dur* у розширеній тональності *fis-moll*, що, у результаті, утворюють кластерний ефект; ліричні перша частина і реприза, виконані у наближеному до академічної манери співі; контрастна середня частина із яскравими хоровими вигуками у манері народній. У поетичному тексті «Ой, дзвенить щедрівка, не вгаває: / “Хай життя веселками розквітає”. Ой! / Я несу щедрівку у будинки, / сію-вію жито із торбинки...» головний акцент кладеться на створення відчуття неабиякої радості, що охоплює від розуміння того, що відбулося *Переродження природи*, і знову, як і кожної весни, можна сіяти жито, від чого «навколо радістю світ повніє». Таким чином, оригінальні поетичний і музичний тексти є прикладом активного життя міту про весняне Переродження та щедрування-засівання у XX ст., коли прадавній хліборобський сенс набуває нового звучання – засівання жита для «проростання» радості. Відтак, у даному творі можемо констатувати втілення архетипу Переродження як *метемпсихозу* на природному рівні та *відродження* – наповнення радістю (нагадаємо, саме радість серця є ключовим чинником для відкриття у собі Божественного, відповідно до філософії Г. Сковороди [13] та ін.) – на рівні людської особистості.

Інший підхід до відображення архетипу Переродження вбачаємо у «дівочій» *щедрівці «Павочка ходить» в обробці А. Авдієвського*, що стала однією з візитівок Хору ім. Г. Верьовки, поряд із такими творами митця, як «Привітальна хоровадна», «Колискова», «Місяць ясененький», «Діброва зелена», «Реве та стогне Дніпр широкий» та ін. Твір побудований на контрасті у декількох сферах: співставляються жіночий сольний і мішаний хоровий виклади, кантиленний тематизм у заспівах, де оповідається про павочку – дівоньку, та такий, що ґрунтується на кадансуванні, – у приспіві «Щедрий вечір добрим людям» у тональності *f-moll*. Головними чинниками створення фемінної образності є соло сопрано – його семантика, тембральність, а також розвиток мелодичної лінії у заспіві. Остання виростає із висхідної квінти від тоніки, вершина якої підкреслюється ввідним тоном (#IV ступінь) та поступовим, хвилеподібним сходженням донизу, з використанням діатонічного IV ступеня, що створює ефект альтераційного колориту. Вказане вище кадансування на щедруванні (багаторазове ритмізоване розв'язання II ступеня у I) нагадує про прадавню традицію бажання усіх щедрот навесні, коли «павочка ходить...», а за нею – «красна дівонька», яка «віночки плете». Отож, у поетичному тексті алегоричним чином показано видозміни у житті дівчини – жінки – «красної дівоньки», пов'язані, власне, з її фемінним розвитком: Павочка «пир'ячко губить», «...збирає, в рукав ховає», згодом «із рукава бере, віночки плете», і в результаті – несе їх у танок, що символізує подружнє життя. Таким чином, у творі втілено форму *трансформації особистості* як однієї з форм архетипу Переродження.

І нарешті, повернемося до традиційного «Щедрика», який у варіанті обробки М. Леонтовича отримав подальші чисельні інтерпретації. Для прикладу – *«Щедрик» М. Шведа (2003 р.) для мішаного хору і симфонічного оркестру*, в якому втілено повернення до прадавньої традиції щедрування крізь призму сучасного музичного мислення.

М. Швед створює композицію, головною ідеєю якої є щедрування як заклинання, яка розвивається протягом низки епізодів, наскрізною рисою яких є кластерність й алеаторичність.

Розглянемо основні риси хорових епізодів. У вступному на *motmotando* окремі хорові партії «нанізують» витримані звуки низхідної тетрахордової послідовності «e–d–c–h», створюючи явище кластеру; після оркестрового епізоду мішаний хор виголошує основну тему, яка складається з двох мотивів на слова «Щедрик, щедрик, щедрівочка, прилетіла ластівочка...», які нашаровуються один на одного, при цьому кластерним чином затримується кожен звук: «g–fis–e», «e–d–c», що в кульмінації «...щебетати “Вийди, вийди, господарю”...» розшаровується на алеаторично повторювані мотиви «h–a–g» у сопрано, «g–fis–e» в альтів, «cis–h–a» у тенорів, «g–a–h» у басів; фінальний епізод, в якому

застосовується поєднання театральних ефектів (плескання у долоні, щедрувальні вигуки) та кластерів на *motomando* початкового мотиву, що у подальшому надається до трансформацій (зокрема в діапазоні зменшеної квінти), на поступневих ходах широкого діапазону, сформованих із трихордів, та ін., що завершується витриманим у *divisi* альтів та сопрано співзвуччям концептуальним для даного твору кластерним співзвуччям «e-fis-g». Загалом, М. Швед створив надзвичайно енергетичну, ефектну композицію, що змушує слухача відчувати первинно-релігійні витоки щедрування на новий багатий рік шляхом входження у ритуал, через відчуття себе його учасником, що дає підстави стверджувати про форму *непрямого переродження* відповідно до ієрархії К. Г. Юнга.

Висновок. Архетип Переродження є постійною складовою календарно-обрядового циклу життя міту, зреалізований у чисельних фольклорних й академічних мистецьких творах. Аналіз жанру щедрівки у хоровій творчості українських композиторів другої пол. XX – поч. XXI ст. виявив основні семантичні і стилістичні риси, притаманні для вказаного архетипу, головна з яких – звернення до прадавніх, первинно-релігійних витоків, що твориться як оригінальними – фольклорними музично-поетичними формулами, так і сучасним авторським відтворенням семантики зустрічі нового року як нового життя. У статті представлено твори, в яких утілено різні форми юнгівського архетипу Переродження: метемпсихоз, відродження, трансформацію особистості, непряме переродження.

Проведений науковий пошук також показав, що воскресіння, як форма юнгівського архетипу Переродження, у свідомості сучасної людини пов'язується з воскресінням Христа, що є перспективною темою для майбутніх досліджень.

Список використаної літератури

1. Гречуха Н. Неоміфологічні тенденції в хоровому мистецтві України 80–90-х років XX ст. : автореф. дис. ... канд. миств. : 17.00.01. Київ, 2007. 20 с.
2. Драганчук В. Архетип Ославленої Мадонни у музичному дискурсі: кордоцентризм української не-долі. *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки : Мистецькі обрії '2015*. Київ, 2015. Вип. 7 (18). С. 65–74. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/9394> (01.07.2024).
3. Драганчук В. Архетип Мойсея у музичному дискурсі: національне в рефлексіях універсалізму Івана Франка. *Наук. зап. Тернопіль. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія : Мистецтвознавство*. Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2016. № 2 (35). С. 5–13. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/16609> (03.07.2024).
4. Казимирів Х. Міфологема землі в українській професійній музиці: історико-культурологічний аспект : автореф. дис. ... канд. миств. : 26.00.01. Київ, 2018. 19 с.
5. Кашаюк В. Архетипи творчості Фрідріха Шопена у художньому мисленні Лесі Українки. *Fine Art And Culture Studies*. Луцьк, 2023. № 2. С. 22–30. DOI : <https://doi.org/10.32782/facs-2023-2-4> (03.07.2024).
6. Клековкін О. Сакральний театр у генезі театральних систем : дис. ... д-ра миств. : 17.00.01:17.00.02. Київ, 2002. 346 с.
7. Клековкін О. *Theatrica: Лексикон*. Київ : Фенікс, 2012. 800 с. URL : http://www.mari.kyiv.ua/sites/default/files/inline-images/pdfs/Klelovkin_THEATRICA_Lexicon.pdf (28.06.2024).
8. Колесник О. Міфопоетичне відтворення архетипу : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.08. Київ, 2002. 16 с.
9. Мединська Ю. Колективне несвідоме як глибинна детермінанта етнічного менталітету : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Одеса, 2004. 20 с.
10. Рочняк О. Міф та музика як структуротвірний компонент культури : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.04. Сімферополь, 2008. 20 с.
11. Рощенко О. Діалектика міфологеми і нова міфологія музичного романтизму : автореф. дис. ... д-ра миств. : 17.00.03. Київ, 2006. 33 с.
12. Северинова М. Архетипи в культурі у проєкції на творчість сучасних українських композиторів : монографія. Київ : НАКККиМ, 2013. 299 с.
13. Сковорода Г. Буквар миру. Київ : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2015. 320 с.
14. Юнг К. Г. Архетипи і колективне несвідоме / пер. з німецької К. Котюк, наук. ред. укр. вид. О. Фешовець. 2-ге опрац. вид. Львів : Астролябія, 2018. 608 с.
15. Jung C. G. *Four Archetypes. Mother, Rebirth, Spirit, Trickster* / Translated by R.F.C. Hull. London and New York : Taylor & Francis e-Library, 2004. 201 p.

References

1. Hrechukha N. Neomifolohichni tendentsii v khorovomu mystetstvi Ukrainy 80–90-kh rokiv 20 st. [Neomythological trends in the choral art of Ukraine in the 80 s and 90 s of the 20th century] : avtoref. dys. ... kand. Mystetstvovnav, 2007 : 17.00.01. Kyiv [in Ukrainian].
2. Drahanchuk V. Arkhetyp Oslavlenoi Madonny u muzychnomu dyskursi: kordotsentryzm ukrainskoi ne-doli. *Aktualni problemy mystetskoï praktyky i mystetstvovnavchoi nauky : Mystetski obrii 2015 [Actual problems of artistic practice and art science: Artistic horizons 2015]*. 7 (18). S. 65–74. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/9394> (01.07.2024).
3. Drahanchuk V. Arkhetyp Moiseia u muzychnomu dyskursi: natsionalne v refleksiiakh universalizmu Ivana Franka. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii : Mystetstvovnavstvo, 2016 [Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. Series: Art history]*. # 2 (35). S. 5–13. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/16609> (03.07.2024) [in Ukrainian].

4. Kazymyryv Kh. Mifolohema zemli v ukrainskii profesiinii muzytsi: istoryko-kulturolohichniy aspekt [Mythology of the earth in Ukrainian professional music: historical and cultural aspect] : avtoref. dys. ... kand. mystetstvoznnav : 26.00.01. Kyiv, 2018 [in Ukrainian].
5. Kashaiuk V. Arkhetypy tvorchosti Fryderyka Shopena u khudoznomu myslenni Lesi Ukrainky [Archetypes of Fryderyk Chopin's work in Lesya Ukrainka's artistic thinking]. *Fine Art And Culture Studies*, 2023. # 2. S. 22–30. DOI : <https://doi.org/10.32782/facs-2023-2-4> (03.07.2024) [in Ukrainian].
6. Klekovkin O. Sakralnyi teatr u henezi teatralnykh system [Sacred theater in the genesis of theater systems] : dys. ... dokt. mystetstvoznnav. : 17.00.01:17.00.02. Kyiv, 2002 [in Ukrainian].
7. Klekovkin O. Theatrica: Leksykon [Theatrica : Лексикон]. Kyiv, 2012. URL : http://www.mari.Kyiv.ua/sites/default/files/inline-images/pdfs/Klelovkin_THEATRICA_Lexicon.pdf (28.06.2024) [in Ukrainian].
8. Kolesnyk O. Mifopoetychne vidtvorennia arkhetypu [Mythopoetic reproduction of the archetype] : avtoref. dys. ... kand. filos. nauk : 09.00.08. Kyiv, 2002 [in Ukrainian].
9. Medynska Yu. Kolektyvne nesvidome yak hlybynna determinanta etnichnoho mentalitetu [Collective unconscious as a deep determinant of ethnic mentality] : avtoref. dys. ... kand. psykol. nauk : 19.00.01. Odessa, 2004 [in Ukrainian].
10. Rochniak O. (2008). Mif ta muzyka yak strukturotvirnyi komponent kultury [Myth and music as a structural component of culture] : avtoref. dys. ... kand. filosof. nauk : 09.00.04 [in Ukrainian].
11. Roshchenko O. (2006). Dialektyka mifolohemy i nova mifolohiia muzychnoho romantyzmu [The dialectic of mythologeme and the new mythology of musical romanticism] : avtoref. dys. ... d-ra mystetstvoznnav. : 17.00.03
12. Severynova M. Arkhetypy v kulturi u proektsii na tvorchist suchasnykh ukrainskykh kompozytoriv [Archetypes in culture in the projection on the creativity of modern Ukrainian composers]. Kyiv, 2013 [in Ukrainian].
13. Skovoroda H. Bukvar myru [Primer of peace]. Kyiv, 2015 [in Ukrainian].
14. Yung K. G. Arkhetypy i kolektyvne nesvidome [Archetypes and the collective unconscious]. Lviv, 2018 [in Ukrainian].
15. Jung C. G. Four Archetypes. Mother, Rebirth, Spirit, Trickster / Translated by R.F.C. Hull. London and New York, 2004.

ARTISTIC IMPLEMENTATION OF THE REBIRTH ARCHETYPE : A LOOK THROUGH THE PRISM OF MYTH'S LIFE (ON THE EXAMPLE OF THE CHORAL SCHEDRIVKA GENRE)

Kukharyk Hanna – teacher at the cycle committee of choral conducting teachers, Communal institution of higher education «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council

The model of the artistic realization of the archetype of Rebirth in the life of the myth in choral music of the second half of the 20 th and the beginning of the 21 st centuries is substantiated, using the example of the shchedrivka genre. The analysis of individual works (L. Dychko, A. Avdievskyi, M. Shved) is presented, which are eloquent illustrations of various aspects of the Rebirth archetype in the K. G. Jung's interpretation.

It is argued that the Rebirth archetype is realized in choral generosity through an appeal to ancient, primary religious origins, which is created both by original folkloric musical and poetic formulas, and by a modern author's reproduction of the semantics of the meeting of the new year as a new life. The article presents works in which various forms of the Jungian Rebirth archetype are embodied: metempsychosis, rebirth, personality transformation, indirect rebirth.

Key words: myth, Rebirth archetype, Ukrainian choral music, shchedrivka.

UDC 130.2 + 78.087.68

ARTISTIC IMPLEMENTATION OF THE REBIRTH ARCHETYPE: A LOOK THROUGH THE PRISM OF MYTH'S LIFE (ON THE EXAMPLE OF THE CHORAL SCHEDRIVKA GENRE)

Kukharyk Hanna – teacher at the cycle committee of choral conducting teachers, Communal institution of higher education «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council, Lutsk

The purpose of the article: to substantiate the model of the artistic implementation of the Rebirth archetype in the life of the myth in the choral music of the second half of the 20th – the beginning of the 21st centuries, using the example of the shchedrivka genre.

Research methodology. Fifteen important studies related to the specified topic were considered, which can be grouped as follows: 1) research into the nature and modern implementation of the myth; 2) interpretation of the Rebirth archetype in the K. G. Yung theory; 3) an explanation of the positions outlined above in Ukrainian musicology.

The results. The Rebirth archetype is a constant component of the calendar-ritual life cycle of the myth, realized in numerous folklore and academic works of art. The analysis of the genre of charity in the choral work of Ukrainian composers of the second half of the 20 th – the beginning of the 21 st centuries revealed the main semantic and stylistic features inherent in the specified archetype, the main of which is an appeal to ancient, primary religious origins, which is created as original – folklore musical and poetic formulas, as well as modern author's reproduction of the semantics of meeting the new year as a new life. The article presented works in which various forms of the Jungian Rebirth archetype were embodied: metempsychosis, rebirth, personality transformation, indirect rebirth.

The conducted scientific research also showed that the resurrection, as a form of the Jungian archetype of Rebirth, in the consciousness of modern man is connected with the resurrection of Christ, which is a promising topic for future research.

Novelty. The novelty of this study lies in outlining the scientific panorama of the mentality concepts and identity in their projection on the musical art and in the correlation of their meanings from a musicological point of view.

The practical significance. The results of this article may encourage future researchers of Ukrainian music to study current topics in this scientific field.

Key words: myth, Rebirth archetype, Ukrainian choral music, generous.

Надійшла до редакції 12.07.2024 р.

УДК 930.85:75

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ : ВПЛИВ ТРАДИЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙ

Володимир Ропецький – доцент, заслужений діяч мистецтв України, доцент кафедри графіки та мистецтва книги, Національний університет «Львівська політехніка», Львів
<https://orcid.org/0000-0001-5700-8781>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi49.862>
vropetsky@gmail.com

Наталія Золотарчук – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну, Університет Короля Данила, Івано-Франківськ
<https://orcid.org/0000-0002-7503-9036>
natalia.zolotarchuk@ukd.edu.ua

Наталія Столярчук – кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри культурології, Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Луцьк
<https://orcid.org/0000-0003-4331-7051>
natalia100lyarchyk@gmail.com

Дослідженню феномен прояву національної ідентичності у контексті сучасного українського образотворчого мистецтва на прикладі творчості Ольги Гайдамаки та Олега Шупляка. В основі дослідження лежить аналіз того як традиційні українські мотиви та образи трансформуються сучасними митцями, створюючи нові форми вираження національної свідомості, особливо в умовах російсько-української війни.

Національна ідентичність є одним із ключових чинників, що впливають на розвиток сучасного українського мистецтва. Традиційні образи й символи, з одного боку, слугують міцним фундаментом для художньої творчості, а з іншого – стають об'єктом нових інтерпретацій та експериментів. Простежується історико-культурний зв'язок між ідейними візіями доби бароко та сьогоденням, що помітно в актуалізації образу Г. Сковороди та його філософсько-естетичних ідей та поглядів, що втілила у своїй творчості О. Гайдамака. Вона також активно популяризує через свою творчість українські традиційні строї та жіночі й міфологічні образи. О. Шупляк актуалізував сюжети та образи міфології, адаптувавши їх до реалій російсько-української війни та створив низку оригінальних мистецьких творів, у яких у візуальній формі зафіксовані історико-культурні традиції українського народу.

Сучасні українські митці активно використовують можливості сучасного мистецтва для вираження своєї національної ідентичності, створюючи оригінальні та актуальні твори.

Ключові слова: бароко, міфологія, народна творчість, національна ідентичність, образотворче мистецтво, Олег Шупляк, Ольга Гайдамака.

Актуальність теми. Як зазначено в інформаційно-аналітичних матеріалах «Основні засади та шляхи формування спільної ідентичності громадян України», «...ідентичність громадян України продовжує формуватися у напрямі усвідомлення себе як окремої спільноти, політичної нації, яка має власну країну, історію, мову, культуру, спільне (за основними цілями) бачення майбутнього, веде збройну боротьбу проти агресора за право на реалізацію свого вибору. Найбільш значущим індикатором процесу є вищий рівень патріотизму, загальнонаціональної та української соціокультурної самоідентифікації, більш оптимістичні оцінки молодшими категоріями респондентів перспектив розвитку України» [22; 3]. Важливість усвідомлення національної ідентичності, її стрижневої основи стійкості нації в умовах російсько-української війни можемо простежити на прикладі сучасного українського образотворчого мистецтва. Митці у своїх творах відобразили як вплив традицій на художню інтерпретацію сенсу національної ідентичності так і використовують для цього інноваційні форми виразності ідей та сенсів у візуальних образах.

Самобутність української культури, національні особливості розвитку її духовних та матеріальних складових, що відображали аксіологічне ядро національної ідентичності, ідей, пам'яті, ментальності – все це бачимо ще у творчості Т. Шевченка «як фундатора національно орієнтованого мистецтва та його жанрової специфіки» [31; 3]. Цю мистецьку естафету підхопили представники українського модернізму, авангарду, митці-шістдесятники та художники періоду відновлення незалежності України з 1991 р. Зокрема, в українському авангардному мистецтві яскраво увиразнені питома українські особливості традиції – «колір», «простір», «гумор» [13; 93].

Огляд останніх публікацій. Окреслена проблематика має розлогу інформаційну базу. Т. Касьян розглянула питання ролі мистецтва у контексті формування національної ідентичності, акцентувавши увагу